

A munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések nemzetgazdasági költségei

2023. július 6.

Tartalom

1. Vezetői összefoglaló	3
2. Bevezetés – a tanulmány célja	6
3. Munkabalesetek alakulása Magyarországon.....	6
3.1. Munkabalesetek Magyarországon.....	6
3.2. Munkabalesetek nemzetközi összehasonlításban	10
3.3. Munkabalesetek tényleges száma	15
4. A munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések gazdasági költségének becslése ...	15
4.1. Nem halálos munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések	16
4.2. Halálos/súlyos munkabalesetek	20
5. Összefoglalás	23

1. Vezetői összefoglaló

A 2022-ben Magyarországon bekövetkezett munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések jelentős, összesen 382,1 milliárd forintot kitevő társadalmi költséget okoztak számításaink szerint. Ezen belül a vállalatokat érintő költség megközelíti a 248,1, a háztartásokat terhelő a 10,4, míg az államháztartást terhelő a 123,7 milliárd forintot. Ebből kifolyólag a munkabalesetek megelőzésére, a társadalmi figyelemfelhívó kampányokra, a munkavédelmi ellenőrzésre fordított összegek, amennyiben tudják csökkenteni a munkabalesetek, foglalkozási megbetegedések előfordulási gyakoriságát, érdemi megtérülést érhetnek el.

2022-ben 21 273 munkabalesetet regisztráltak a magyar gazdaságban, amelyek közül 68 végződött a munkavállaló halálával. A munkabalesetek száma 2012 óta emelkedett, elsősorban a gazdasági teljesítmény felfutása nyomán, azonban az elmúlt 3 évben 21 ezer körül mozgott évente, míg a halálos balesetek száma 80 fő körül alakult. A legtöbb munkabaleset a feldolgozóiparban, azon belül is az élelmiszeriparban és a fémiparban, illetve a szállítás, raktározás, a kereskedelem, gépjárműjavítás, valamint a humán-egészségügyi, szociális ellátás ágazatokban következik be. Halálos munkabalesetek ezzel szemben legnagyobb arányban az építőiparban, a szállítás, raktározás ágazatban, illetve a mezőgazdaságban fordulnak elő. A fokozott expozíciós esetek és a foglalkozási megbetegedések száma ezzel szemben az elmúlt években összesen nem érte el az 500-at (a koronavírus-járványt nem számítva), amely szám ugyanakkor a gyakorlatban érdemben magasabb lehet.

Európai uniós összehasonlításban a munkabalesetek száma Magyarországon átlag alattinak mondható. Hazánkban 2019-ben 605 munkabaleset jutott 100 ezer foglalkoztatottra, ami érdemben alacsonyabb, mint az uniós 1 713-as érték, továbbá a tagországok közül csak 8 országban volt ettől kisebb a baleseti ráta. A halálos munkabalesetek száma esetén azonban más a helyzet. 2019-ben 100 ezer munkavállalóra vetítve 2,62 halálos munkabaleset történt Magyarországon, amely érték kismértékben magasabb, mint az uniós 2,17-es átlag, viszont a tagországok közötti sorrendben pontosan középen helyezkedik el. A két helyezésben meglévő eltérés **a nem halálos munkabalesetek aluljelentettségét mutatja.**

Az aluljelentés okozta probléma kiküszöbölésére Magyarország esetében a szubjektív, felmérésekből adódó munkabaleseti gyakoriságok nem alkalmasak. A munkaerőpiaci felmérés 2020-as ad hoc modulja keretében mindösszesen a magyar munkavállalók 0,7 százaléka jelezte, hogy érte munkabaleset a megelőző egy év során, amely az egyik legalacsonyabb érték volt az uniós országok között, míg az átlag 2,3 százalék volt az EU-ban. Ehhez hasonlóan mindösszesen a munkavállalók 2,5 százaléka mondta azt, hogy a megelőző egy év során volt olyan egészségügyi problémája, amely a munkájához kötődött, szemben az uniós 10,3 százalékkal. Érdemes ezért a halálos munkabalesetek gyakoriságából kiindulni. A magyar munkabaleseti halálozási ráta átlagosan 38,6 százalékkal volt alacsonyabb, mint az osztrák 5 éves időtávot tekintve, amelyet arányosítva a munkabalesetek hazai előfordulási gyakoriságára azt mondhatjuk, hogy **a munkáltatók a munkabalesetek mintegy felét nem jelentik be. Számításaink szerint tehát a munkabalesetek tényleges száma 86,6 százalékkal lehet magasabb, mint amit a statisztika mutat, ugyanakkor a nem halálos munkabaleseti ráta még a korrekcióval is elmarad az uniós átlagtól.**

Számítást végeztünk arra vonatkozóan, hogy 2022-ben a munkabalesetek és a foglalkozási megbetegedések – korrigálva az aluljelentéssel – milyen veszteséget okoztak a gazdaságban. A kiindulópontunk az volt, hogy a munkabalesetek és a megbetegedések miatt a munkavállaló

kiesik a termelésből a gyógyulás időszakában, amely veszteséget okoz a vállalatnak. A KSH adatai alapján a munkavállalók 2022-ben 1,174 milliárd táppénzes napot vettek ki munkabaleset vagy foglalkozási megbetegedés nyomán. Ez, figyelembe véve, hogy a vállalatok munkaszervezéssel részben tudják pótolni a kieső munkavállalókat, amely csak hatékonyságvesztéssel jár, számításaink szerint 113,9 milliárd forinttal csökkentette a hazai vállalatok által előállított bruttó hozzáadott értéket, míg ha korrigálunk az aluljelentéssel, 232,5 milliárd forintot kapunk. A munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések kivizsgálása, illetve az azt követő helyreállítás további 12,5 milliárd forint költséget okozhatott a vállalatoknak, míg a bírságok 165 millió forintot tettek ki. A nem halálos munkabalesetek esetében a háztartásoknak a 100 százalékos táppénz miatt nem kell közvetlenül jövedelemcsökkenéssel szembesülniük. Ugyanakkor a munkabalesethez kapcsolódóan merülhetnek fel olyan költségtényezők (utazási költség, gyógyszerek beszerzése, magánorvosi ellátás), amelyek jelentősen megterhelhetik a családi kasszát. Állami oldalon egyrészt megjelenik bevételkiesésként az alacsonyabb adóbevétel, amelynek mértéke számításunk szerint megközelíthette a 77,3 milliárd forintot 2022-ben. Kiadási oldalon ezzel szemben a munkabalesetekhez, foglalkozási megbetegedésekhez kapcsolódó táppénzkiadás 13,3 milliárd forintos tételt jelenthetett, míg a sérültek, betegek ellátása az egészségügyi kasszát terhelte meg 19,3 milliárd forinttal. **Vagyis a nem halálos, nem súlyos munkabalesetek költségei 2022-ben elérhették a 355 milliárd forintot.**

1. táblázat - A 2022-ben bekövetkezett munkabalesetek és a foglalkozási megbetegedések számszerűsíthető költsége (millió forint)

Nem halálos munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések					
Vállalatok		Háztartások		Állam	
Munkavállaló kiesése	232 456			Adóbevétel kiesés és bírság bevétel	77 300
Vizsgálati költség	12 478			Egészségügyi kiadás	19 323
Bírságok költsége	165			Táppénzkiadás	13 299
Összesen	245 099	Összesen	-	Összesen	109 922
Halálos/súlyos munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések					
Vállalatok		Háztartások		Állam	
Munkavállaló kiesése	2 765	Rokkantsági ellátás miatti jövedelemkiesés	5 404	Adóbevétel kiesés	12 613
Új munkavállalók felvétele	211	Halál miatti jövedelemkiesés	4 978	Egészségügyi kiadás és rokkantsági ellátás	1 155
Összesen	2 976	Összesen	10 382	Összesen	13 767

Forrás: Makronóm Intézet számítása

A halálos, illetve súlyos munkahelyi baleseteknek a költsége számszerűen elmarad a nem halálos munkabalesetekhez és foglalkozási megbetegedésekhez képest. Vállalati oldalon a kieső munkaerő, valamint az új munkaerő felvételének költsége elérheti ugyanakkor a 3 milliárd forintot, a háztartások esetében a jövedelemkiesés 270 millió forintot tehet ki, míg az államháztartás esetében az adóbevétel-csökkenés 920 millió forint lehet, amelyet az egészségügyi kiadások és a rokkantsági ellátás 72 millió forintos költsége növel. A halálos és a súlyos munkabalesetek tényleges költsége ugyanakkor nem adott évben jelentkezik, hanem hosszabb távon, tekintve, hogy a munkavállaló tartósan kiesik a munkaerőpiacról, ezzel pedig amellet, hogy mérsékli a gazdasági teljesítményt, a családja jövedelmét is érdemben visszaveti, amely még biztosítás mellett is alacsonyabb életszínvonalat eredményez.

A munkabalesetben elhunytak 46,2 éves átlagéletkorával és a 65 éves nyugdíjkorhatárig történő munkavégzéssel számolva a háztartások oldalán megjelenő teljes költség megközelítheti a 10,4 milliárd forintot, míg az államháztartás szintjén a 13,8 milliárd forintot. **A halálos és súlyos munkabalesetek teljes társadalmi költsége így elérheti a 27,1 milliárd forintot 2022-ben.**

2. Bevezetés – a tanulmány célja

A munkavédelemről szóló 1993. évi XCIII. törvény (Mvt.) értelmében munkabalesetnek tekintjük azt a balesetet, amely a munkavállalót a szervezett munkavégzés során vagy azzal összefüggésben éri, annak helyétől és időpontjától és a munkavállaló (sérült) közrehatásának mértékétől függetlenül. A foglalkozási megbetegedés pedig a 27/1996. (VIII. 28.) NM rendelet értelmében a munkavégzés, a foglalkozás gyakorlása közben bekövetkezett olyan heveny és idült, valamint a foglalkozás gyakorlását követően megjelenő vagy kialakuló idült egészségkárosodás, amely a munkavégzéssel, a foglalkozással kapcsolatos, a munkavégzés, a munkafolyamat során előforduló fizikai-, kémiai-, biológiai-, pszichoszociális- és ergonómiai kóroki tényezőkre vezethető vissza, illetve amely a munkavállalónak az optimálisnál nagyobb vagy kisebb igénybevételének a következménye. Fokozott expozíciónak tekintjük ezzel szemben, ha a munkavállaló szervezetében a munkavégzés során, a foglalkozás gyakorlása közben vagy azzal összefüggésben, bizonyos vegyi anyagok meghatározott biológiai határértékeket meghaladóan mutatható ki, illetve a munkavállalónál meghatározott mértékű (bármely fülön 4000 Hz-en 30 dB) halláscsökkenés alakul ki.

A munkabalesetek, illetve a foglalkozási megbetegedések jelentős társadalmi költséget emészthetnek fel. A munkavállalók esetében elsősorban az egészségügyi állapotban bekövetkező romlás a költség forrása, amely az egészségügyi kiadások emelkedésében, valamint a munkaképesség csökkenésében csapódik le. A munkáltatók vonatkozásában a munkabalesetek költségét a kieső munkaerő, felelősség esetén a bírság, illetve reputációs veszteségek keletkeznek. Állami szempontból is számottevő költségek jelentkezhettek: a munkavállaló termelésből való kiesése az adóbevételeket mérsékli, míg a kiadásokat az egészségügyi ellátások és a társadalombiztosítási juttatások növelik.

Látható tehát, hogy minden gazdasági szereplő érdekelt a munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések számának mérséklésében. Jelen tanulmány célja megbecsülni, hogy nemzetgazdasági szinten milyen költséggel járnak éves szinten a bekövetkező munkabalesetek és a foglalkozási megbetegedések. A költségek meghatározása abból a szempontból is kiemelkedően fontos, mivel ennek segítségével szemléltethető a munkavédelemre fordított összegek megtérülése.

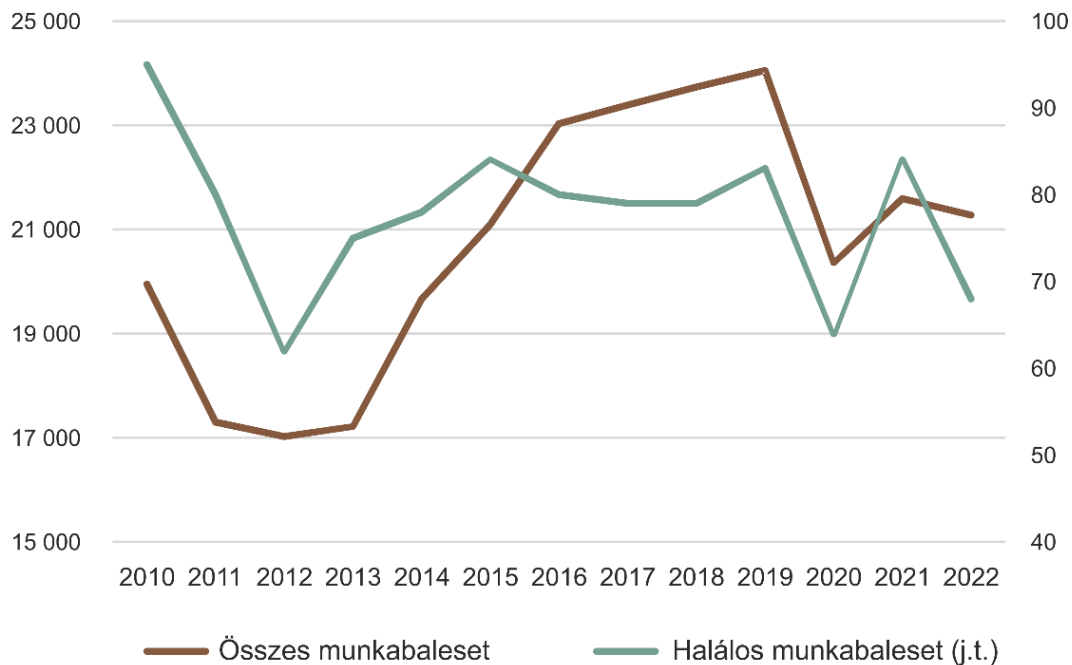
3. Munkabalesetek alakulása Magyarországon

3.1. Munkabalesetek Magyarországon

Magyarországon 1990-ben még közel 90 ezer munkabalesetet regisztráltak, amely esetszám a rendszerváltás utáni gazdasági visszaesés, valamint a munkavédelmi előírások fejlődése nyomán már 1996-ig évi 31 ezer alá csökkent. A munkabalesetek száma ezt követően fokozatosan tovább mérséklődött, 2006-ban már csak 23,0 ezer esetet regisztráltak. A pénzügyi válság okozta gazdasági visszaesés kedvező hatással járt a munkabalesetekre, így azok száma 2011-2013 között érte el a mélypontját, kismértékben 17 ezer felett évente. A gazdasági növekedés beindulásával 2014-től kezdődően ismét emelkedni kezdett a munkabalesetek száma, 2016-ig gyors ütemben 23 ezer eset fölé, majd 2019-ig már lassabb ütemben, 24,0 ezer esetre. Ebben szerepet játszott a jogszabályi módosítások hatásaként a bejelentési fegyelem javulása is. A koronavírus-járvány megjelenése ismét visszavetette a munkabalesetek számát, a gazdaság lassulása, illetve a távmunka elterjedése egyaránt kedvező hatással járt a munkabaleseti statisztikára, így 2020-ban a bejelentések száma 20,4 ezer esetre mérséklődött. 2021-ben a gazdaság újraindulásával ismét emelkedett a munkabalesetek száma 21,0 ezer fölé, ahonnan 2022-ben is csak minimálisan csökkent.

Vagyis habár a gazdasági teljesítmény már szinte minden ágazatban elérte 2022-re a koronavírus-járvány előtti szintjét, a munkabalesetek száma továbbra is elmarad attól.

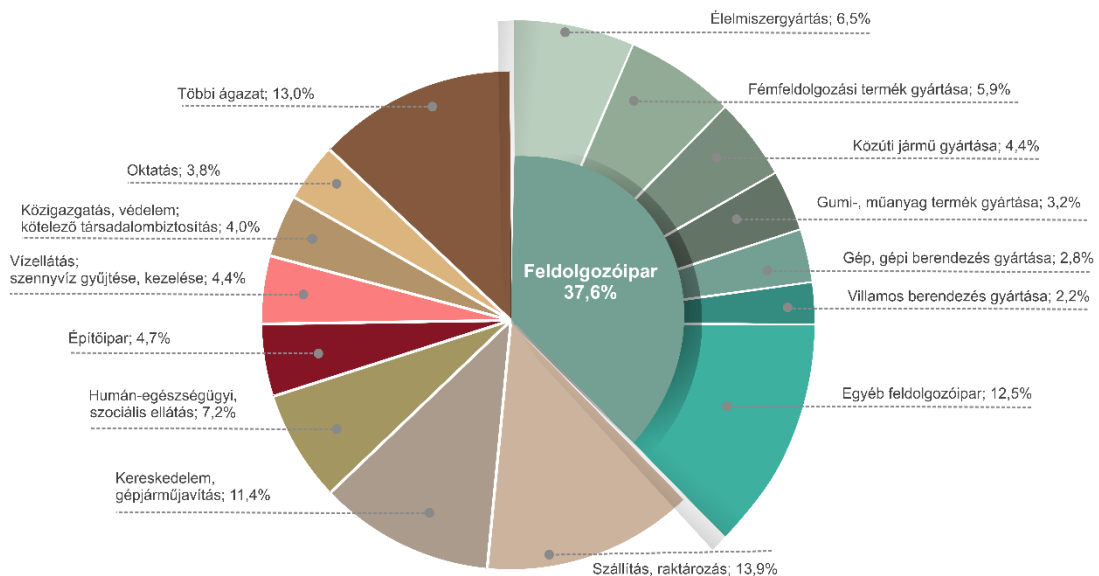
1. ÁBRA A MUNKABALESETEK ÉS A HALÁLOS MUNKABALESETEK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA MAGYARORSZÁGON

Forrás: GFM Munkavédelmi Irányítási Főosztály

A halálos munkabalesetek száma 1990-ben még meghaladta a 400-at, azonban hasonlóan a nem halálos munkabalesetekhez gyors ütemű csökkenés következett be a rendszerváltást követően. A 90-es évek második felében már csak évente 150-160-an haltak meg munkavégzés közben, míg 100 fő alá a munkabalesetben elhunytak száma 2010-ben tudott először csökkenni. Ezt követően a mélypontot a halálos esetek száma 2012-ben érte el, 66 főn. A hasonlóan a munkabalesetekhez, a halálos esetek száma is emelkedést mutatott a gazdasági növekedés beindulásával 2014-ig. Azonban ezt követően 2019-ig alapvetően stagnálást mutatnak 80 fő körül a munkabalesetben elhunytak száma. A munkabalesetek lassú emelkedése mellett stagnáló halálosítási szám arra utal, hogy az időszakban javulhatott a bejelentési hajlandóság, csökkent a statisztika által nem látott munkabalesetek száma. A koronavírus-járvány a munkabaleseti halálosítási számokban is számottevő visszaesést mutatott, a 2020-ban munkabalesetben elhunyt 64 fő csak kismértékben haladta meg a 2012-es történelmi mélypontot. Ezt követően 2021-ben ismét többen, 84-en haltak meg munkavégzés közben, amely szám 2022-re 68 főre csökkent. Vagyis 2022-ben kicsit több mint 5 naponta meghalt egy munkavállaló munkavégzés közben. A halálosítási gyakoriság megítéléséhez érdemes összehasonlítani a fenti számokat más halálosítási eseményekkel is. Viszonyításképpen 2021-ben otthoni balesetben 1 606-an, közúti közlekedési balesetben 544-en, míg tüzesetben 106-an haltak meg, szemben a munkabalesetben elhunyt 84 fővel. Ehhez képest a médiában gyakran nagy visszhangot kapó vasúti balesetben 2021-ben mindösszesen 48-an haltak meg. Ezek alapján tehát nem állítható, hogy Magyarországon gyakori lenne a munkabaleset, mint halálos, ugyanakkor ezzel együtt is fontos, hogy az elkerülhető halálos eseteket 0-ra csökkentsük.

2. ÁBRA A MUNKABALESETEK MEGOSZLÁSA GAZDASÁGI ÁGAZATONKÉNT (2019-2022 ÁTLAGA)

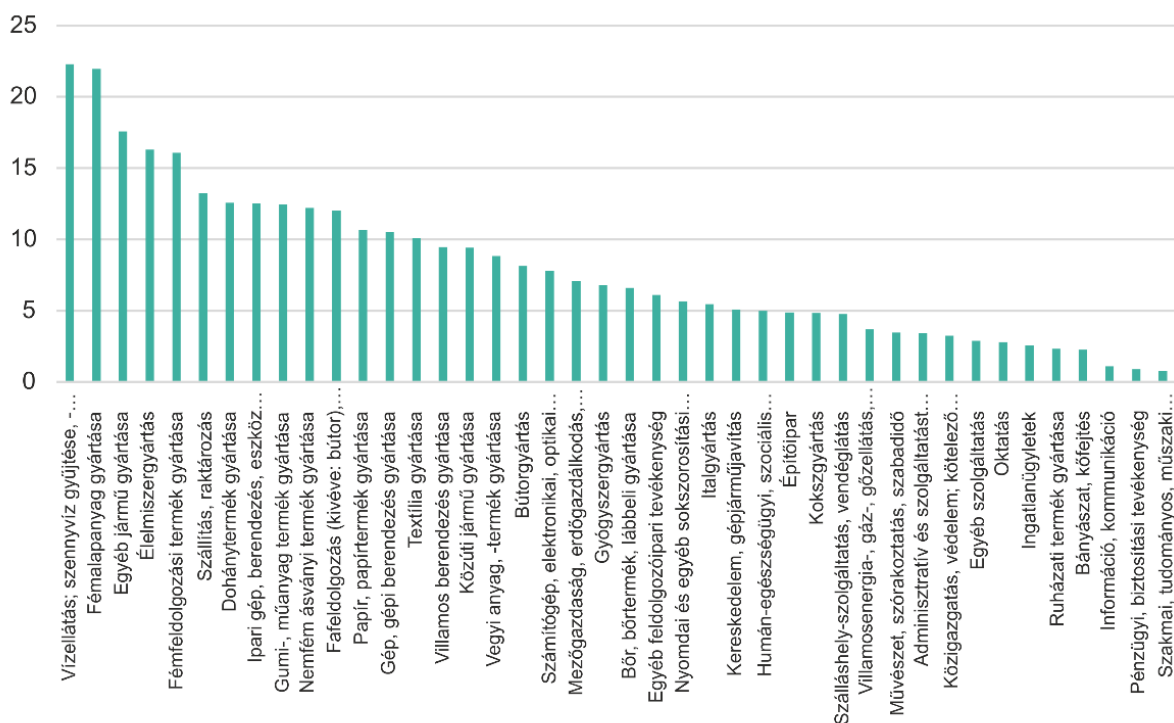

Forrás: GFM Munkavédelmi Irányítási Főosztály, Makronóm Intézet számítás

Érdeemes a munkabalesetek előfordulását részletesen is megvizsgálni, mivel jelentős eltérés van a bekövetkezési valószínűségnek a különböző tevékenységek kapcsán, ugyanakkor egy adott év adatainak elemzése félrevezető eredményt adhat, így ilyen tekintetben érdemes hosszabb időtáv átlagát vizsgálni. Ágazati bontásban a legtöbb munkabaleset a 2019-2022-es időszakot vizsgálva a feldolgozóiparban (8 214, 37,6 százalék) következett be. Azon belül is kiemelendő az élelmiszergyártás, a fémfeldolgozási termék gyártása ágazat, illetve a közúti jármű gyártása ágazatok, amelyek részesedése az összes munkabaleseten belül rendre 6,5, 5,9, illetve 4,4 százalék volt. A második legtöbb munkabaleset a szállítás, raktározás ágazatban (3 029, 13,9 százalék) következett be, ez követte a kereskedelem, gépjárműjavítás (2 477, 11,4 százalék) és a humán-egészségügyi, szociális ellátás (1 572, 7,2 százalék) ágazatok, míg az építőipar csak a 5. helyen állt évente átlagosan 1 025 munkabalesettel és 4,7 százalékos részesedéssel. Utóbbi ágazat kapcsán viszont erősen felmerülhet a gyanú, hogy a kedvezőbb statisztikai eredmények mögött az alacsony bejelentési hajlandóság húzódik meg, amely részben visszavezethető az ágazatban magas fekete foglalkoztatásra. Ezt támasztja alá az is, hogy a halálos munkabalesetek leggyakrabban az építőiparban fordulnak elő: 2019 és 2022 között minden harmadik munkabalesetben elhunyt munkavállaló az építőiparban dolgozott. Ezt követte a szállítás, raktározás ágazat 16,1 százalékos részesedéssel, illetve a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat ágazat 9,7 százalékos részesedéssel. Különbség ugyanakkor a két ágazat kapcsán, hogy amíg a szállítás, raktározás ágazat részesedése a halálos és nem halálos munkabalesetekben belül hasonló volt, addig a mezőgazdaság esetében a halálos balesetekből való részesedés érdemben magasabb, mint a nem halálos munkabalesetek esetében (2,8 százalék), amely hasonlóan az építőiparhoz a magas fokú aluljelentettséget jelez. Ki kell viszont emelni, hogy a munkabaleseti megoszlás nem azt jelenti, hogy a fenti ágazatok lennének a leginkább kitettek a munkabaleseteknek, mivel az ágazatok mérete és a munkavállalók száma érdemben befolyásolhatja a munkabalesetek számát. Emiatt az ágazati összevetéshez érdemes a munkabaleseti számot az alkalmazotti létszámra vetíteni.

1 000 alkalmazottra vetítve az elmúlt 4 év átlagát tekintve a legtöbb munkabaleset a vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése ágazatban következett be, számszerűen 22,3 munkabaleset, miközben az ágazat részesedése az összes munkabalesetből csupán 4,4 százalék volt. Az alkalmazottak számához viszonyítva a második legtöbb munkabaleset a fémalapanyag gyártása ágazatban következett be 21,9 ezer főre vetítve, amelyet az egyéb jármű gyártása (17,6), az élelmiszergyártás (16,3), illetve a fémfeldolgozási termék gyártása (16,1) követett. A legtöbb balesetet felmutató szállítás, raktározás ágazatban ennél már érdemben alacsonyabb volt a munkabalesetek előfordulási gyakorisága, ezer alkalmazottra vetítve 13,3 baleset. A kereskedelem és az egészségügy esetében még inkább megmutatkozik az ágazat méretének a szerepe, előbbi ágazatban 1 000 alkalmazottra csupán 5,1, míg utóbbiban 5,0 munkabaleset jutott, ezzel pedig mindkét terület az alacsonyabb kockázatú ágazatok közé sorolható. Az ágazati megbontásból továbbá kitűnik az a kettősség is, hogy az iparban érdemben nagyobb a munkabalesetek előfordulási gyakorisága, mint a szolgáltató szektor ágazataiban. Bár fontos hangsúlyozni, hogy kivételek ezzel együtt is akadnak, a bányászat, köfejtés vagy ruházati termék gyártása ágazatok munkabaleseti szempontból hazánkban a legbiztonságosabb ágazatok közé tartoznak. A halálos munkabalesetek előfordulása, korrigálva az alkalmazotti létszámmal az építőiparban volt a leggyakoribb, 12,5 haláleset 100 ezer alkalmazottra vetítve, amelyet a mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat (8,3 haláleset), a vízellátás (7,5 haláleset), a vegyi anyag, -termék gyártása (6,2 haláleset), az ipari gép, berendezés, eszköz javítása (5,9 haláleset), illetve a szállítás, raktározás (5,3 haláleset) követett.

3. ÁBRA 1 000 ALKALMAZOTTRA JUTÓ MUNKABALESETEK SZÁMA (2019-2022 ÁTLAGA, FŐ)

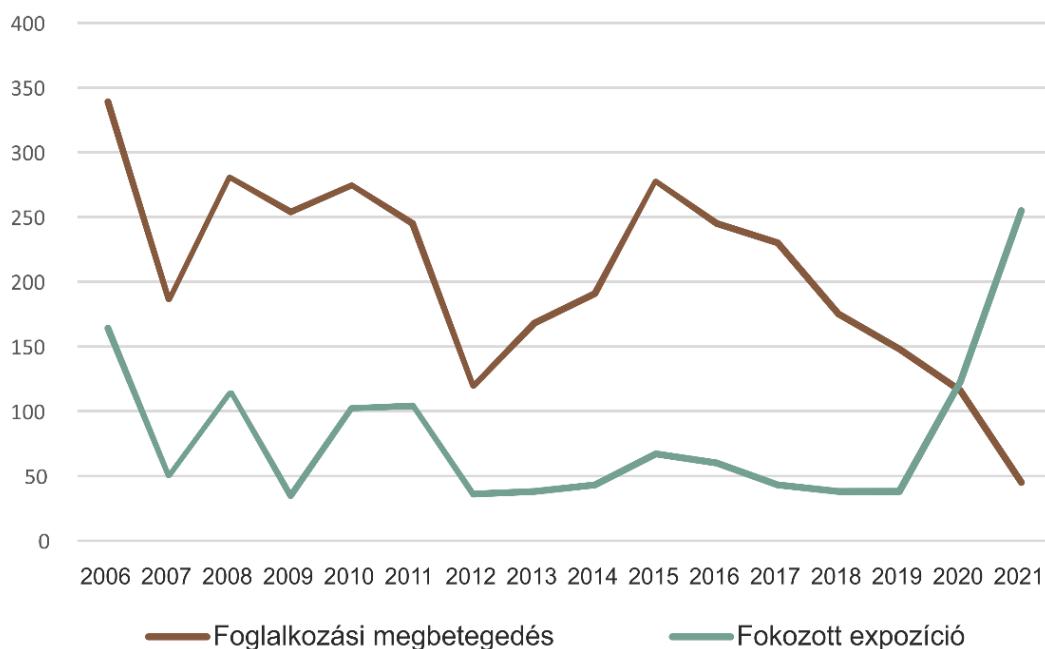

Forrás: KSH, GFM Munkavédelmi Irányítási Főosztály, Makronóm Intézet számítás

A foglalkoztatási megbetegedések és a fokozott expozíciós esetek száma eltörpül a munkabalesetekhez viszonyítva. A munkavédelmi hatóság által kivizsgált és a Nemzeti Népegészségügyi Központ Munkahigiénés és Foglalkozás-egészségügyi Főosztálya által elfogadott esetek száma az elmúlt időszakban évente nem érte el az 500-at. A 2021-es év

kivételével a foglalkozási megbetegedések száma volt a jelentősebb, 2006 után itt is mérséklődés ment végbe 2012-ig 339 esetről 120 esetre, majd 2015-ig ismét emelkedett a foglalkozási megbetegedések száma 277-re. 2015 óta viszont ismét csökkenést mutatnak az adatok, így 2021-ben – a koronavírus eseteket nem számítva – már csak 45 foglalkozási megbetegedést ismertek el a hatóságok. A fokozott expozíciós esetek száma is alapvetően csökkent 2006 után 2012-ig, majd 2019-ig stagnált évente 50 eset körül. 2020-2021-ben ellenben nagymértékű növekedés következett be, aminek eredményeként 2021 vonatkozásában már 255 fokozott expozíciós esetet tartott számon a statisztika. Emögött részben az aluljelentettség felszámolására irányuló jogszabály változtatás áll, aminek értelmében a fokozott expozíciós esetek bejelentést követő kivizsgálás, az eset okainak, körülményeinek a feltárása és a további esetek megelőzése érdekében bevezetendő intézkedések a munkáltató kizárólagos feladatává váltak.

4. ÁBRA A FOGLALKOZTÁSI MEGBETEGEDÉSEK ÉS A FOKOZOTT EXPOZÍCIÓS ESETEK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA (COVID MEGBETEGEDÉSEK NÉLKÜL)

Forrás: GFM Munkavédelmi Irányítási Főosztály

3.2. Munkabalesetek nemzetközi összehasonlításban

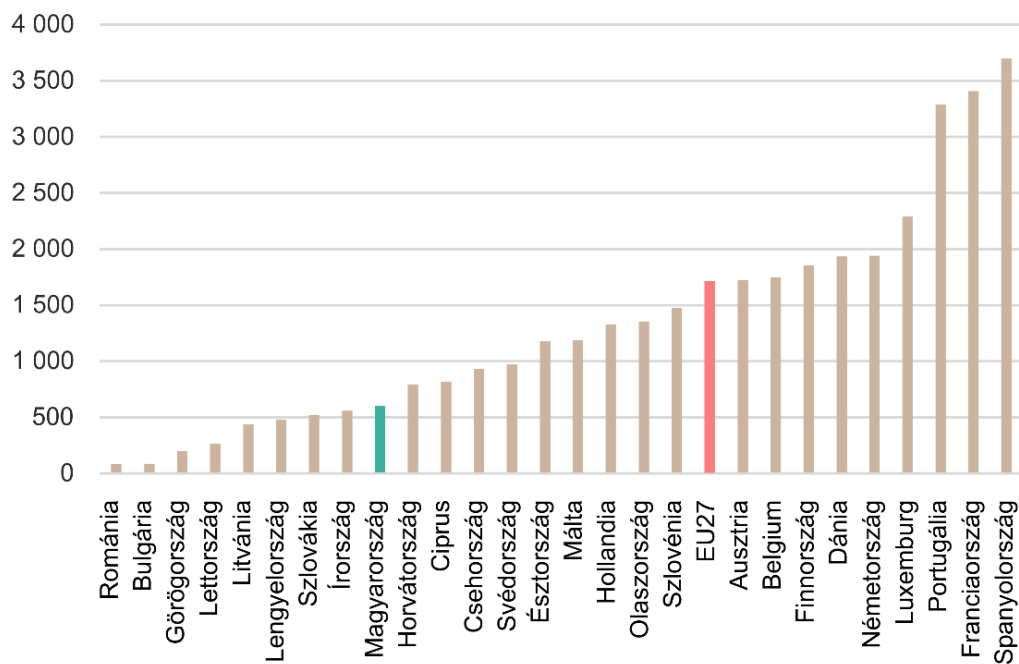
Nemzetközi összehasonlításban a munkabalesetek száma Magyarországon nem kiemelkedően magas. Az Eurostat adatbázisában 2020-ig állnak rendelkezésre összehasonlítható adatok¹ a tagállamokban történt munkabalesetek vonatkozásában azonban, ahogy a magyar adatok esetében is bemutattuk, a 2020-as adatok a koronavírus-járvány nyomán torzítottak. Emiatt pedig pontosabb képet kaphatunk, ha a 2019-es adatokat vizsgáljuk és vetjük össze a tagállamok között.

Az Eurostat által publikált adatok alapján Magyarországon 2019-ben 605, legalább 4 nap munkaképtelenséget eredményező munkabaleset jutott 100 ezer foglalkoztatottra vetítve, amely érdemben alacsonyabb, mint az uniós 1 713-as érték. A tagországok közül csak

¹ Az Eurostat a tárgyidőszakhoz képest 2 éves késlettelével publikálja az adatokat, jellemzően június-július magasságában

8 országban volt kisebb a baleseti ráta, Romániában és Bulgáriában nem érte el a 100-at sem, míg Görögországban a 200-at, Lettországnak pedig a 300-at. Ezen országok esetében az alacsony baleseti ráta oka feltehetően az aluljelentés, hogy a munkáltatók igyekeznek eltitkolni a nem súlyos munkabaleseteket, hogy elkerüljék a hatósági ellenőrzéseket és adott esetben a bírságok megfizetését. A másik véglet Spanyolország, Franciaország, illetve Portugália, ahol a 100 ezer munkavállalóra vetített munkabaleseti ráta meghaladja a 3 ezret. Vagyis ezekben az országokban 2019-ben 100-ból több mint 3 munkavállaló szenvedett legalább 4 nap munkaképtelenséget eredményező balesetet a munkahelyén, miközben hazánkban ez az arány kevesebb mint 1 fő (0,6 fő). A régiós országok közül Lengyelországban (479) és Szlovákiában (521) foglalkoztatás-arányosan kevesebb, míg Csehországban (934) több munkabalesetet regisztráltak 2019-ben.

5. ÁBRA A NEM HALÁLOS, LEGALÁBB 4 NAP MUNKAKÉPTELENSÉGET EREDMÉNYEZŐ MUNKABALESETEK SZÁMA 100 EZER FŐRE VETÍTVE (2019)

Forrás: Eurostat

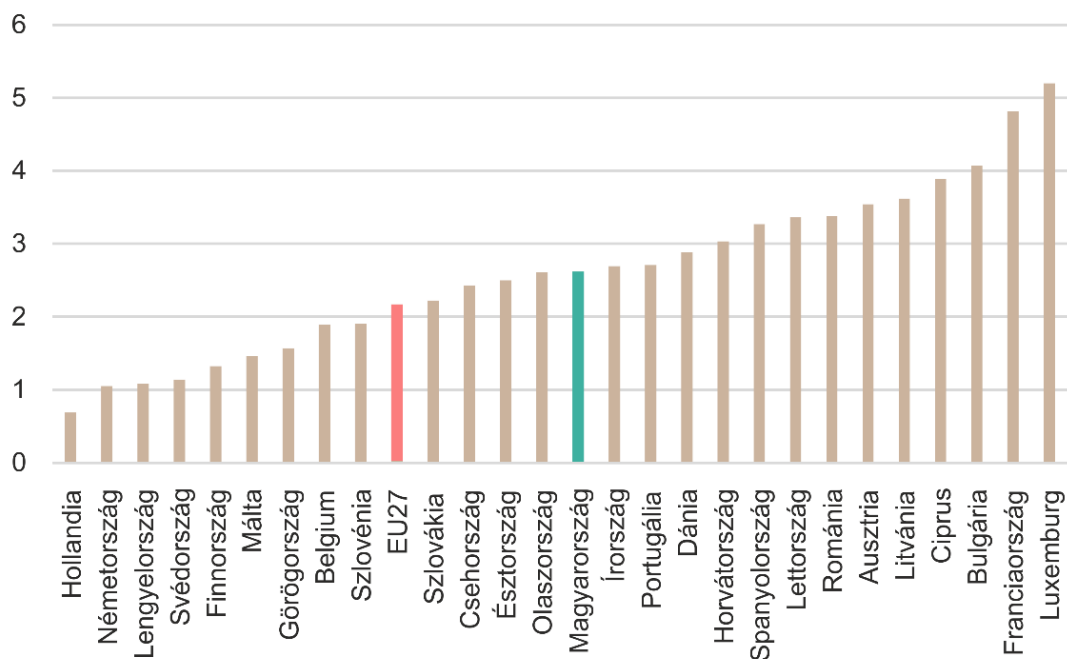
A nem halálos munkabalesetek kapcsán az Eurostat is felhívja a figyelmet², hogy a baleseti ráta jelentős eltérést mutathat azokban az országokban, ahol a balesetet a balesetbiztosítási rendszernek kell jelenteni (BE, BG, DE, EL, ES, FR, IT, LU, AT, PT, SI, FI és CH), illetve ahol az érintett nemzeti hatóságoknak, például a munkaügyi felügyelteknek az egyetemes társadalombiztosítási rendszer keretében (CZ, DK, EE, IE, CY, LV, LT, HU, MT, NL, PL, RO, SK, SE és NO). Ennek oka, hogy előbbi rendszerben jelentős pénzügyi ösztönzők állnak rendelkezésre a balesetek áldozatai számára. A halálos kimenetelű munkabalesetek esetében ellenben az aluljelentés miatti torzítás kevésbé áll fenn, tekintve hogy ezeket a hatóságok minden esetben kivizsgálják. Így pedig a halálos munkabaleseti ráta összehasonlítása pontosabb képet ad arra vonatkozóan, hogy milyen gyakoriak a munkabalesetek az egyes országokban.

2019-ben 100 ezer munkavállalóra vetítve az Eurostat adatai alapján Magyarországon 2,62 halálos munkabaleset következett be. Ez az arány magasabb, mint az uniós 2,17-es

² https://ec.europa.eu/eurostat/cache/metadata/en/hsw_acc_work_esms.htm

érték, azonban a tagországok között így is a középmezőnyben helyezkedik el, pontosan 13 országban volt magasabb és 13 országban alacsonyabb a halálozási gyakoriság. A munkavállalók számához viszonyítva Luxemburgban történt a legtöbb halálos munkabaleset, amelyet Franciaország és Bulgária követett. Utóbbi ország helyezése is mutatja a nem halálos munkabalesetek esetében feltételezhető aluljelentési hajlandóságot. Ugyanez a helyzet adódik Románia esetében is, ahol 2019-ben arányosan a legkevesebb nem halálos munkabaleset következett be, miközben a halálos munkabaleseti gyakoriság a 7. legmagasabb volt. Azzal együtt is, hogy a 7. helyezés jelentős javulást jelent, a megelőző 4 évben Románia az első-második helyen állt a rangsorban. A munkavállalói létszámhoz viszonyítva lakosságárányosan a legkevesebb munkabaleset Hollandiában, Németországban és Lengyelországban következett be, 100 ezer foglalkoztatottanként nagyságrendileg csupán 1. Csehországban (2,43) és Szlovákiában (2,22) foglalkoztatás arányosan a hazainál kevesebben, míg az uniós átlagnál többen haltak meg munkabalesetben 2019-ben.

6. ÁBRA HALÁLOS MUNKABALESETEK SZÁMA 100 EZER FŐRE VETÍTVE (2019)

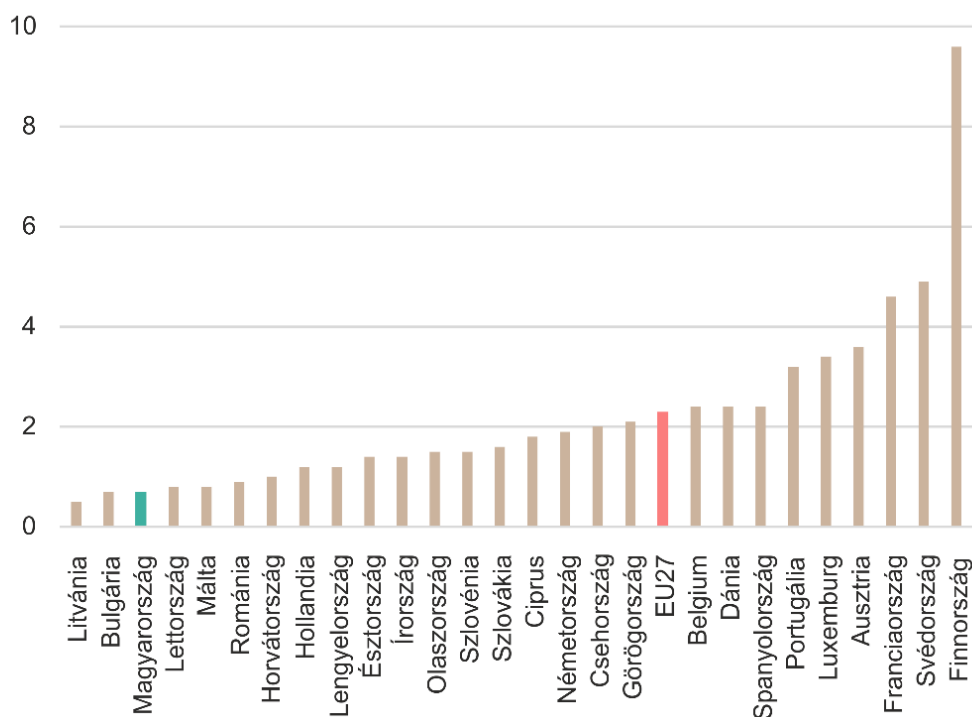

Forrás: Eurostat

Fontos nem csak az adminisztratív forrásból származó munkabaleseti és megbetegedési statisztikákat összevetni, hanem a felmérések eredményét is, amely indikációt adhat a tényleges esetszám vonatkozásában. Az Eurostat a Munkaerőpiaci Felmérés ad hoc modulja keretében 6-8 éves időközönként felméri a munkabaleset és munkahelyi megbetegedés gyakoriságát a munkavállalók körében. A legutóbbi ilyen felmérésre 2020-ban került sor, míg azt megelőzően 2007-ben és 2013-ban. A felmérés több előnnyel is jár az adminisztratív adatforrásokkal szemben. Egyrészt úgy került kialakításra, hogy a munkabaleseti statisztika definícióit alkalmazza, így pedig annak eredményei elméletben összehasonlíthatóak a hivatalos adatközlésekkel. Másrészt a felmérés önbevallásos alapon történik, így megjelenhetnek benne a statisztika elől elrejtett munkabalesetek, illetve a kevesebb, mint 4 nap gyógyulási idővel járó munkabalesetek is. Nem jelennek meg benne ugyanakkor a halálos munkabalesetek, illetve az úti balesetek. Problémát jelenthet ugyanakkor, hogy számottevő különbség lehet az országok között, hogy mit tekintenek a munkavállalók munkabalesetnek, illetve azok mennyire ragadnak meg az emlékezetükben.

2020-ban az uniós munkavállalók 2,3 százaléka nyilatkozott úgy, hogy a megelőző egy évben érte munkabaleset. A 2013-as felmérés keretében ez az arány még 2,8 százalékot tett ki, a csökkenésben itt is szerepet játszhatott a COVID, illetve a munkabalesetek számának mérséklődése. Magyarországon az uniós átlagnál érdemben kisebb arányban, mindösszesen a munkavállalók 0,7 százaléka jelezte munkabaleset előfordulását, amely adat minimálisan 0,1 százalékponttal alacsonyabb, mint 2013-ban. Hazánknál csak Litvániában és Bulgáriában jelentettek kevesebb munkabalesetet a megkérdezett foglalkoztatottak. A másik oldalról nézve Finnországban majdnem minden tizedik munkavállaló számolt be munkabalesetről, de Franciaországban vagy Svédországban is 5 százalék közeli volt ez az arány. A régiós országok esetében a hazainál többen, de az uniós átlagnál kevesebben számoltak be munkabalesetről: Csehországban 2,0, Szlovákiában 1,6, míg Lengyelországban 1,2 százalék. Ha a 2020-as év vonatkozásában összevetjük a munkabalesetei rátát és a munkabalesetek észlelését, akkor 0,46-os korrelációs együtthatót kapunk. Vagyis közepesen erős pozitív kapcsolat mutatkozik. Ez alapján tehát azt mondhatjuk van kapcsolat a kétfajta mérés között, de az nem függvényyszerű, amely a fentebb említett problémák (balesetek eltitkolása, szubjektív megítélés) vezethető vissza.

7. ÁBRA AZON MUNKAVÁLLALÓK ARÁNYA, AKIK SZÁMOLTAK BE MUNKABALESETRŐL A KIKÉRDEZÉST MEGELŐZŐ EGY ÉV SORÁN (2020, %)

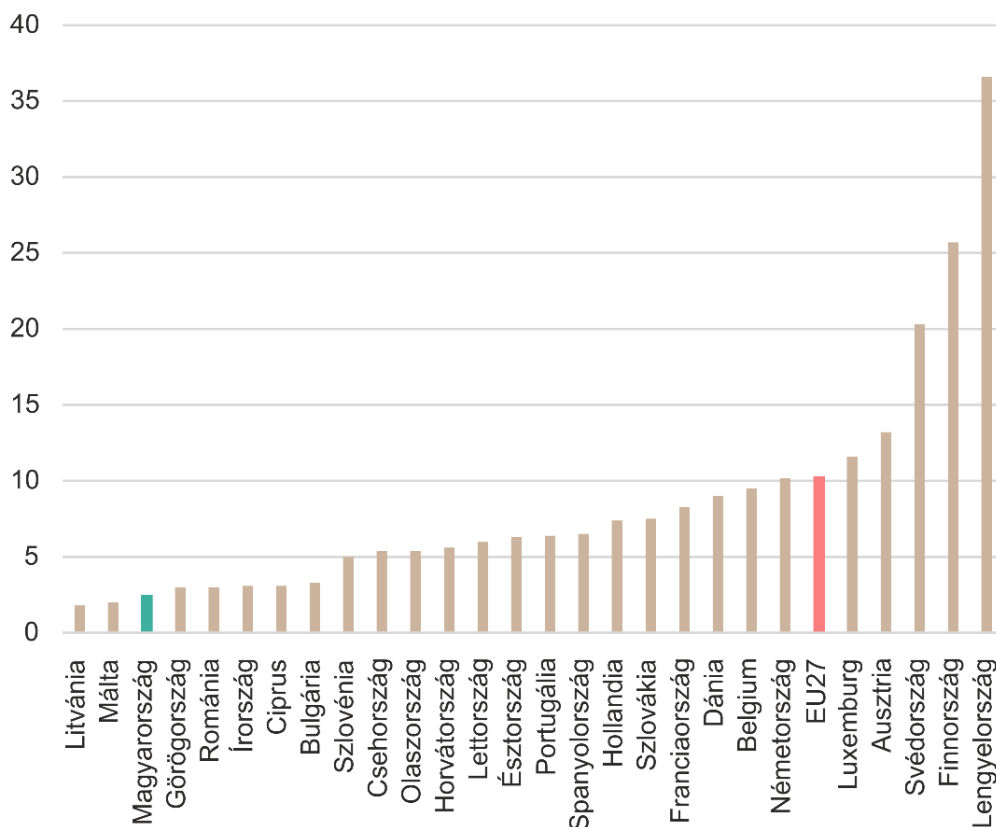

Forrás: Eurostat

A munkahelyi megbetegedések kapcsán a felmérés arra irányul, hogy a megkérdezettnek a kikérdezést megelőző egy év során volt-e olyan egészségügyi problémája, amely a munkájához kötődött, akár annak révén alakult ki, vagy az erősítette fel. Fontos, hogy a felmérésben a munkabalesetek következményei nem jelennek meg, illetve az egészségügyi probléma is önbevallásos, nem feltétele, hogy hatóság megerősítse. Az EU-ban 2020-ban a munkavállalók 10,3 százaléka nyilatkozott úgy, hogy szenvedett valamilyen egészségügyi problémától a munkavégzéséhez kapcsolódóan, míg Magyarországon negyedannyian, 2,5 százalék válaszolta ezt. Hasonlóan a munkabalesetek előfordulásához ezzel hazánknál a harmadik legalacsonyabb volt ez az arány, csak Litvániában és Máltán számoltak be kevesebben munkavégzéshez köthető egészségügyi problémáról. 2013-ban Magyarországon

ez az arány érdemben magasabb, 5,3 százalék volt, míg az EU-ban alacsonyabb 8,8 százalék. A változás ugyanakkor nem írható kizárólag a koronavírus számlájára, egyrészt a tagországok közül 16 esetében csökkent az egészségügyi problémáról beszámoló aránya 2013 és 2020 között, másrészt a felmérés keretében a fertőző betegségeket az egyén munkajellege alapján ítélték meg a kérdezők, amely torzítást eredményezhet az adatokban. A legtöbben Lengyelországban jeleztek egészségügyi problémát, több mint minden harmadik munkavállaló³, amely jelentős ugrás a 2013-as 14,0 százalékkal szemben. A sorrendben a lengyeleket Finnország és Svédország követi 25, illetve 20 százalékos aránnyal 2020-ban, amely közel megfelel a 2013-as számmal, de Ausztriában, Luxemburgban és Németországban is 10 százalék feletti volt ez az arány. 2020-ban Csehországban a munkavállalók 5,4 százaléka számolt be munkavégzéshez kapcsolódó egészségügyi problémáról, míg Szlovákiában ez az arány ennél magasabb, de az uniós átlagnál számottevően alacsonyabb 7,5 százalék volt.

8. ÁBRA AZON MUNKAVÁLLALÓK ARÁNYA, AKIK MUNKAVÉGZÉSHEZ KAPCSOLÓDÓ EGÉSZSÉGÜGYI PROBLÉMÁRÓL SZÁMOLTAK BE A KIKÉRDEZÉST MEGELŐZŐ EGY ÉV SORÁN (2020, %)

Forrás: Eurostat

Nem tekintve a kiugró 2020-as lengyel adatot szoros kapcsolat mutatkozik a munkabalesetek és a munkahelyi megbetegedések észlelése között, a korrelációs együttható 0,89. Vagyis szoros pozitív kapcsolat van a munkabalesetek és a munkahelyi megbetegedések észlelése között, amely országokban a munkavállalók jobban fel tudják idézni a munkabalesetek előfordulását, ott az egészségügyi problémákkal kapcsolatos percepciók is erősebbek. Ez

³ Az Eurostat a lengyel adatok kapcsán jelzi, hogy a definíció eltér, azonban a módszertani leírás nem jelez semmi olyan konkrét eltérést Lengyelország kapcsán, amely indokolná a kiugró értéket <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/7870049/13554106/KS-FT-21-007-EN-N.pdf/38ff3174-d590-dbbf-9f9b-50d70b7907a9?t=1634031059061>

pedig szintén azt erősíti, hogy a szubjektív felmérésből származó adatokat erősen befolyásolják a társadalmi normák, hogy az adott országban milyen a munkabalesetek és munkahelyi megbetegedések társadalmi megítélése és az azzal kapcsolatos attitűdök.

3.3. Munkabalesetek tényleges száma

A munkabalesetek költségeinek alulbecslését eredményezné, ha csak a hivatalos statisztikai adatokból indulnánk ki. A tényleges költségek meghatározásához elsőként korrigálni kell az aluljelentéssel. Ennek több módszere is ismert a szakirodalomban⁴. Ahogy fentebb bemutattuk a magyar tényleges munkabaleseti, illetve foglalkozási megbetegedési gyakoriság meghatározására a szubjektív felmérések nem alkalmasak, a megkérdezettek nagyon alacsony arányban jelzik az előfordulást. Érdemes emiatt nemzetközi adatokat használni a korrekcióhoz. Az eltérő gazdaság szerkezet okán hibás eredményre vezetne, ha közvetlenül egy magasabb jelentési hajlandósággal rendelkező ország nem halálos munkabaleseti rátájából becsülnénk a tényleges hazai baleseti számot. Ugyanakkor, mivel a halálos balesetek esetében az adatgyűjtés feltehetően pontosabb, így az abban meglévő eltérések segítségével már megbízható becslés adható.

Referenciaországgént Ausztriát vettük alapul, többek között azért is, mert a nyugati szomszédunk esetében a magasabb megbízhatóságot jelentő a balesetbiztosítási rendszer felé kell jelenteni a munkabaleseteket. Mivel egy adott év adata a kis elemszám miatt a halálos balesetek esetében torzított lehet, így 5 éves (2015-2019) átlagot vettünk alapul. Ez alapján hazánkban a halálozási ráta átlagosan 38,6 százalékkal volt alacsonyabb, mint Ausztriában. Mindeközben a nem halálos, legalább 4 nap munkaképtelenséget eredményező munkabalesetek előfordulási aránya csupán a harmada volt az Ausztriában mértnek. A két arányszámból következik, hogy Magyarországon az osztrák jelentési hajlandóságot alapul véve 86,6 százalékkal több munkabaleset következhet be egy évben, mint azt a statisztikák mutatják. Fontos kiemelni, hogy a nem halálos munkabaleseti ráta még a korrekciót követően is elmarad az uniós átlagtól.

Fontos kiemelnünk, hogy korrekcióval kapott becsült, tényleges munkabaleseti ráta erőteljesen függ attól, hogy melyik országhoz viszonyítjuk a magyar halálozási rátát. Ha Ausztria helyett Svédországot vesszük alapul, akkor a becsült munkabaleseti ráta 2,5-szerese a közöltnek, míg ha az uniós átlagot, akkor 3,3-szorosa. Ezzel szemben, ha a visegrádi országok közül Csehországgal vagy Lengyelországgal vetjük össze a magyar adatokat, akkor arra az eredményre jutunk, hogy a munkabalesetek tényleges előfordulási gyakorisága 51,2, illetve 35,0 százalékkal lehet magasabb, mint azt a statisztika mutatja, azzal együtt is, hogy ezekben az országokban is előfordulhat az aluljelentés. Mindezeket figyelembe véve tehát, az hogy a nem halálos, de legalább 4 nap munkaképtelenséget okozó munkabalesetek közel felét nem jelentik a hatóság felé, konzervatív becslésnek tekinthető.

4. A munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések gazdasági költségének becslése

A munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések gazdasági költségeinek számszerűsítése során abból a feltevésből indultunk ki, hogy a munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések következményei kimoszdtják a gazdaságot az optimális állapotból és ezért a potenciálisnál kisebb kibocsátást és így társadalmi jólétet eredményeznek. Ennek oka, hogy a

⁴ [Estimating the cost of work-related accidents and ill-health: An analysis of European data sources | Safety and health at work EU-OSHA \(europa.eu\)](#) (Elérés: 2023.06.08.)

munkabalesetekhez, valamint a foglalkozási megbetegedésekhez több olyan költségtényező is kapcsolódik, amely erőforrást igényel a vállalat, a munkavállaló és az állam részéről, amely erőforrások más módon is hasznosíthatóak lennének növelve a gazdasági teljesítményt. Tehát például vállalati oldalon munkabaleset vagy foglalkozási megbetegedés következtében a kieső munkavállalón keresztül csökken a termelés, míg az államnak táppénzt kell fizetnie, amely összeget más célra is fel lehetne használni. Hatásuk miatt külön vizsgáljuk és számszerűsítjük a nem halálos és a halálos, illetve súlyos munkabalesetek költségeit, illetve mindkét típus esetében külön becsüljük a gazdasági szereplőket (vállalatok, munkavállalók, állam) ért költségeket. A számításokat alapvetően a 2022-es munkabaleseti statisztikán végezzük el, vagyis azt számszerűsítjük, hogy 2022-ben a munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések milyen veszteséget okoztak a gazdaságban.

4.1. Nem halálos munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések

A nem halálos, illetve nem súlyos munkabalesetek fő jellemzője, hogy a munkavállaló csak korlátozott időre esik ki a munkavégzésből, így az annak révén keletkező veszteség csak átmenetileg jelenik meg a gazdaságban, amíg a sérült gyógyulása tart. Habár a fejezet során nem bontjuk szét, de fontos kiemelni, hogy egy munkavállalóra vetítve a munkaidő kiesés foglalkozási megbetegedés következtében jellemzően hosszabb időtartamot ölel fel, mint nem súlyos munkabaleset esetében, illetve ilyen esetben gyakoribb az egy hónapot meghaladó munkaidő-kiesés is.

A vállalati költségek

A nem halálos (és nem súlyos) munkabalesetek, valamint a foglalkozási megbetegedések kapcsán a vállalati oldalon alapvetően két fő költségtényezőt kell vizsgálni. Az első az átmenetileg munkaképtelenné váló munkavállaló termelésben betöltött szerepe. Itt alapvetően két eltérő vállalati reakció merülhet fel: a vállalat nem pótolja a munkavállaló kieső tevékenységét, megvárja, amíg felépül a sérüléséből, megbetegedéséből vagy a meglévő munkaerőlétszámát átcsoportosítva igyekszik pótolni a kieső munkavállaló tevékenységét, amely alapvetően hatékonyságromlással jár a vállalat egészének a szintjén. Előbbi esetben a munkavállaló által előállított hozzáadott értéket kell számszerűsíteni, míg utóbbi esetben azt, hogy a munkavállaló kiesése milyen mértékben csökkenti a vállalati hatékonyságot. A számítások során feltettük, hogy előbbi reakció az elterjedtebb (70 százalék) és csak kisebb arányban pótolják a kieső munkavállalót munkaát szervezéssel. A gazdaság több ágazatában is erőteljesen jelenlévő munkaerőhiány nyomán is arra enged következtetni, hogy a vállalatok kevésbé alkalmazzák a munkaát szervezést, mivel ennek korlátait az optimálisnál alacsonyabb létszám nyomán már eleve kiaknázhatták. Mindkét esetben a vállalatok által előállított bruttó hozzáadott értéket (GVA) számszerűsítettük, amely a vállalatok által megtermelt jövedelmeket mutatja a termelés értéke és a felhasznált anyagi inputok különbözeteként.

A KSH adatai alapján 2022-ben a munkavállalók összesen 1,586 millió táppénzes napot vettek ki üzemi baleset vagy foglalkozási megbetegedés okán. Ugyanakkor ebben a számban nem csak a munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések miatt kivetett napok jelennek meg, hanem az úti baleset okán bekövetkezettek. Vagyis azon balesetek, sérülések miatti munkaképtelenség, amely a munkavállalót a munkahelyére menet vagy onnan hazafelé ért. Munkáltatói oldalról, a következményeket nézve nincs eltérés a munkabaleset és az úti baleset között, mindkét esetben átmenetileg kiesik a munkavállaló a termelésből. Ezzel együtt is viszont érdemes kiszűrni az úti balesetek okozta kiesést, mivel azokra a munkáltatók ráhatása minimális, míg a munkabalesetek esetében megelőző intézkedésekkel, a meglévő szabályok betartásával tudja mérsékelni a bekövetkezési valószínűséget. A KSH Stadat tábláiban

2021-ig rendelkezésre állnak adatok a táppénzes napok számán belül az úti baleseti napok számát illetően. 2021-ben az összes táppénzes nap 20,8 százalék volt úti baleseti nap. Fontos kiemelni ugyanakkor, hogy ez jelentős csökkenés a 2020-as 24,8, illetve a 2019-es 26,1 százalékhoz képest. A visszaesésben a koronavírus-járvány játszott szerepet és az ahhoz köthető foglalkozási megbetegedések. A koronavírusról megelőzően az úti baleseti napok aránya jellemzően 26 százalék körül ingadozott, így 2022 vonatkozásában is ezzel számoltunk.

Vagyis a munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések vállalatokra gyakorolt hatása kapcsán elsődlegesen az 1 millió 173 ezer kiesett munkanap gazdasági hatását kell számszerűsíteni. A munkavállalók gazdasági teljesítményének számszerűsítéséhez elsődlegesen a bérből érdemes kiindulni. Figyelembe véve a munkabalesetek ágazati előfordulási gyakoriságát, az érintettek esetében 474,4 ezer forintos átlagos bruttó keresettel lehet számolni, amely egy munkanapra vetítve 22,4 ezer forintot jelent. A munkavállaló tevékenységével ugyanakkor nem csak a maga bérét állítja elő, hanem jövedelmet termel a tőketulajdonos számára is, így a vállalati szintű hatás számításához figyelembe kell venni a bérhányadot is, a munkavállalói jövedelmek részesedését a megtermelt jövedelmeken belül. 2021-ben⁵ a bérhányad a magyar gazdaságban – a munkabalesetek előfordulásával súlyozva – 54,2 százalék volt. Mindezt figyelembe véve egy munkavállaló egy napi kiesése munkabaleset vagy foglalkozási megbetegedés nyomán 46,7 ezer forint jövedelem-kiesést eredményez vállalati szinten.

Ez ugyanakkor csak a közvetlen hatás, a vállalatok termelésük során munkaerő mellett más inputot is felhasználnák, vagyis tevékenységük keresletet teremt más vállalatok termékei és szolgáltatásai iránt is. Amennyiben a munkavállaló termelése munkabaleset vagy foglalkozási megbetegedés miatt kiesik, akkor ez a kereslet is visszaesik. A folyó termelő felhasználás és a bruttó hozzáadott érték aránya a KSH ágazati adataiból kinyerhető – súlyozva a munkabaleset előfordulási gyakoriságával 2,40 –, vagyis minden egység kieső bruttóhozzáadott értékre 2,4 egység kieső folyó termelő felhasználás jut. Ennek ugyanakkor csak egy része származik hazai forrásból – az Ágazati Kapcsolatok Mérlege (ÁKM) alapján 57,9 százaléka – a fennmaradó import, így annak kiesése nem a hazai teljesítményt mérsékli. Mindezeket figyelembe véve egy munkavállaló egynapi kiesése 64,9 ezer forint kiesést eredményez a beszállítói láncokon keresztül. Vagyis a közvetett és közvetlen hatásokat figyelembe véve összesen 111,6 ezer forintot. A közel 1,2 millió kieső munkanap 70 százalékaival számolva éves szinten 113,9 milliárd forint kiesés adódik, 38,4 milliárd forint a közvetlen, míg 75,6 milliárd forint a közvetett hatásokon keresztül.

A hatékonyság csökkenés kapcsán a 2021-es társasági adóbevallás vállalati szintű adataiból indultunk ki. A hazai vállalatok esetében ágazattól függően 0,1-0,7 százalék között alakult a foglalkoztatás és a hatékonyság (az egy munkavállalóra jutó bruttó hozzáadott érték) kapcsolata, míg a munkabalesetek ágazati megoszlásával súlyozva 0,3 százalékos érték adódott. Vagyis mértékkel, de érvényesül a hazai vállalatok esetében a mérethatékonyság, a létszám növekedésével jellemzően nő a munkavállalók hatékonysága is. Tehát ha kiesik egy munkavállaló és a pótlását a vállalatok a meglévő munkaerő átszervezésével igyekeznek rövidtávon pótolni, az kismértékű hatékonyságvesztéssel fog járni. 2022-ben egy átlagos vállalat egy munkanapra jutó előállított bruttó hozzáadott értéke kismértékben meghaladta a 2,9 millió forintot. Az 1,2 millió táppénzes nap 30 százalékaival számolva a közvetlen vállalati kiesés a hatékonyságvesztés nyomán tehát 3,6 milliárd forint, míg a beszállítói oldalon további 7,1 milliárd forint kieséssel lehet számolni.

⁵ A 2022-es vállalati adatok még nem állnak rendelkezésre, de a felhasznált arányszámok jellemzően csak kismértékben változnak évről évre

Összegezve a fentieket 113,9 milliárd forint kiesést jelent vállalati szinten a munkabalesetekhez és a foglalkozási megbetegedésekhez köthető közel 1,2 millió táppénzes munkanap. Számolni kell ugyanakkor az aluljelentés szerepével is. Ahogy korábban bemutattuk a hazai munkabaleseti gyakoriságot az osztrákkal összevetve látható, hogy a munkabalesetek közel felét feltehetően nem látja a statisztika. Korrigálva az ott számított 1,866-os aránnyal azt lehet mondani, hogy a statisztika által látható és a rejtett munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések 2022-ben 232,5 milliárd forint kiesést okoztak a vállalati szférának.

A munkáltatóknak a munkabaleseteket és foglalkozási megbetegedéseket minden esetben ki kell vizsgálniuk, amely jelentős erőforrást igényelhet. A rendelkezésünkre bocsátott adatok alapján átlagosan 20 órás vizsgálati idővel, ahhoz kapcsolódóan 4,5 ezer forintos órabérrel, valamint az ehhez kapcsolódó egyéb költségekkel (20 százalék) lehet átlagosan számolni. Ennek költsége a 2022-es munkabaleseti és foglalkozás megbetegedési számot figyelembe véve meghaladhatja a 2,6 milliárd forintot a vállalatok részére. Korábbi felmérések arra az eredményre jutottak⁶, hogy az esetek 62 százalékában a munkabalesetet követően felmerül a műszaki helyreállítás szükségessége, melynek költsége, korrigálva az elmúlt évek áremelkedésével átlagosan elérheti a 400 ezer forintot. Ez a költség, szemben a kivizsgálással, nem csak a statisztika által látott balesetek kapcsán merül fel, így ez a tétel összesen további több mint 9,8 milliárd forint költséget jelent a vállalatoknak.

Jelentős költsége lehet a bírságoknak vállalati oldalon, amennyiben felmerül, hogy a munkabalesetek, illetve foglalkozási megbetegedések bekövetkeztében felelőssége volt a munkáltatónak. A Gazdaságfejlesztési Minisztérium 2022-es tájékoztatója⁷ alapján az illetékes szervek 191 munkavédelmi bírsághatározatot hoztak 160,4 millió forintos bírságösszeggel, 27 közigazgatási bírsághatározatot 1,3 millió forintos bírságösszeggel, illetve 24 eljárási bírságot 3,3 millió forintos bírság összeggel. Ez így tehát összesen 165 millió forint. Látszik ugyanakkor, hogy csak a munkabalesetek kis hányadához kapcsolódik bírsághatározat és a kiszabott bírság összege is messze eltörpül attól a költségtől, amelyet a munkavállalók kiesése okozhat a vállalatok számára. Ennek kapcsán tehát így felmerül, hogy a jelenlegi gyakorlat nem rendelkezik elég elrettentő erővel, hogy a vállalatokat a munkavédelmi előírások fokozott betartására ösztönözze.

Összesítve tehát a munkabalesetek okozta munkaerőkiesés a vállalatok számára 2022-ben 245,1 milliárd forintos kiesést, költséget jelenthetett.

Az egyéni költségek

Az egyének esetében a nem halálos és nem súlyos munkabalesetek, valamint a hatóságok által elismert foglalkozási megbetegedések alapesetben nem járnak többletköltséggel. A társadalombiztosítás munkabaleset, foglalkozási megbetegedés esetén 100 százalékban fedezi a kieső munkabért, míg a nem bejelentett munkabalesetek esetében feltehetően a munkáltató továbbra is fizeti a munkavállaló bérét, amíg felépül, ez jelenti számára az ösztönzőt, hogy ne forduljon a hatóságokhoz.

Úti balesetek esetében ellenben a társadalombiztosítás csak a kieső jövedelem 90 százalékát finanszírozza, vagyis ekkor lehet jövedelemkieséssel számolni. Így ebben az esetben csak az úti balesetek miatti 10 százalékos jövedelemkieséssel kell számolni. A több mint 400 ezer úti baleseti táppénzes nappól kiindulva, a 474,4 ezer forintos átlagkeresetet alapul véve a háztartások nettó jövedelme 614,8 millió forinttal csökkenhetett 2022-ben, mert úti balesetet szenvedtek és a társadalombiztosítás csak 90 százalékos arányban biztosítja az elmaradt

⁶ <https://osha.europa.eu/en/publications/estimating-cost-work-related-accidents-and-ill-health-analysis-european-data-sources> (Elérés: 2022.06.13.)

⁷ http://www.ommf.gov.hu/letoltes.php?d_id=8517 (Elérés: 2022.06.09.)

bérüket a felépülés idejére. A fenti számítás, habár a munkabalesetek szempontjából nem releváns, azonban jól szemlélteti a munkavállaló felelősségét és annak költségét a munkához köthető, de a munkáltató ráhatása nélküli balesetek kapcsán.

Fontos kiemelnünk, hogy a munkavállaló, illetve a családja kapcsán merülhetnek fel többletköltségek a munkabalesetekhez, foglalkozási megbetegedéshez kötődően még azzal együtt is, hogy a társadalombiztosítás pótolja a kieső jövedelmet. Az egészségügyi ellátást az államkassza finanszírozza biztosítási jogviszony esetén, azonban olyan költségelemeket, mint például az orvosi kezelésekre, vizsgálatokra való eljutás költsége, adott esetben a magánorvosi ellátás vagy a gyógyszerek vásárlása nem, amely tételek jelentősen megterhelhetik a családi kasszát. De ide sorolhatóak más, a család életében bekövetkező változások miatt felmerülő költségek, mint a gyermek utaztatásának megoldása, amely például sérülés esetén akadályba ütközhet. Ezen költségek viszont nehezen számszerűsíthetőek, azonban a társadalmi jólét szempontjából jelentősek lehetnek.

Az állami költségek

Az állami oldalon megjelenő költségek egyrészt a vállalatok, illetve a munkavállaló oldalán jelentkező költségekhez kapcsolódnak. A vállalatok oldalán a termelés csökkenése kihatással van az államra az alacsonyabb adóbevételén keresztül. Ennek kapcsán azt vizsgáltuk meg, hogy a vállalatok körében hogyan aránylanak a különböző adók (munkát terhelő adók, termelési adók, társasági adó) az előállított hozzáadott értékhez. A munkabalesetek ágazati gyakoriságával súlyozva a GVA-arányos adóhányadra 33,3 százalékos érték adódik, egyrészt a társasági adóbevallás adatai, az effektív áfa- és jövedékiadókulcs, valamint a vállalatok bérhányadát felhasználva. A vállalatoknál keletkező 232,5 milliárd forintos kiesés így tehát 77,5 milliárd forinttal csökkenti az állami adóbevételeket.

Ezt tehát az az összeg, amennyivel az állami bevételek csökkennek annak okán, hogy a munkavállalók munkabalesetek, illetve foglalkozási megbetegedések nyomán nem tudnak dolgozni. Ugyanakkor nem csak a bevételi oldalt érintik a munkabalesetek, hanem kihatással vannak a kiadási oldalra is. Egyrészt a táppénzkiadásokon keresztül, másrészt pedig az egészségügyi kiadások révén. A Magyar Államkincstár rendelkezésünkre bocsátott adatai alapján 2022-ben a munkabalesetre tekintettel folyósított baleseti táppénz kiadás megközelítette a 12,8 milliárd forintot, míg a foglalkozási megbetegedésre tekintettel folyósított baleseti táppénzkiadás – a koronavírus okozta foglalkozási megbetegedést nem számolva – 521 millió forintot tett ki. Így tehát a munkabalesetek és foglalkoztatási megbetegedések miatt táppénzkiadás 2022-ben összesen 13,3 milliárd forint állami kiadást öleltek fel.

Az egészségügyi ellátórendszerre rakódó teher kapcsán szintén a rendelkezésünkre bocsátott adatokkal számoltunk. A 1997. évi LXXXIII. törvény a kötelező egészségbiztosítás ellátásairól előírja, hogy a foglalkoztató köteles megtéríteni az üzemi baleset vagy foglalkozási megbetegedés miatt felmerülő egészségbiztosítási ellátás költségét, *„ha a baleset vagy megbetegedés annak a következménye, hogy ő vagy megbízottja a reá nézve kötelező munkavédelmi szabályokban foglalt kötelezettségének nem tett eleget, illetőleg ha ő vagy alkalmazottja (tagja) a balesetet szándékosan idézte elő.”* A kapott adatok alapján 2022-ben munkabaleset esetében az átlagos fizetési meghagyás 483,6 ezer forint volt, míg foglalkozási megbetegedés esetén több mint 4 millió forint. Utóbbi ugyanakkor kiugrónak tekinthető, így a 2021-es 459,2 ezer forinttal számoltunk, míg a munkabalesetek esetében az átlagos összeg éves változása elsősorban a költségek emelkedésére vezethető vissza. A számításoknál feltettük, hogy minden munkabaleset, függetlenül a munkáltató felelősségétől ugyanakkor ellátást von maga után, a különbség, hogy a költséget az Egészségbiztosítási Alap vagy a munkáltató fedezi. A 2022-ben előforduló több mint 21 ezer munkabalesetet és a foglalkozási

megbetegedések számát figyelembe véve, valamint számolva a munkabalesetek aluljelentésével az egészségügyi kiadások kapcsán 19,3 milliárd forintos állami teher jelentkezik.

A munkabalesetekhez kapcsolódóan keletkeznek bevételek is a költségvetésben, például a vállalati szféránál bemutatott 165 millió forintot elérő bírságok, azonban ezen tételek nem olyan jelentősek, hogy érdemben befolyásolják a munkabalesetek teljes költségét.

A három tételt (kieső adóbevételek, táppénzkiadás, egészségügy finanszírozása) összegezve az államra rakódó teljes teher a munkabalesetek és a foglalkozási megbetegedések kapcsán 109,9 milliárd forintot tehetnek ki 2022-ben.

4.2. Halálos/súlyos munkabalesetek

A halálos, illetve súlyos munkabalesetek, valamint a halálos kimenetelű foglalkozási megbetegedés esetében a különbség, hogy a munkavállaló kiesése nem átmeneti, hanem tartós, ez pedig eltérő következményekkel jár úgy a munkáltatói és a munkavállalói, mint az állami oldalon. Egy másik fontos eltérés, hogy ezen munkabalesetekhez, halálesetekhez kapcsolódó költségek sokszor nem is az adott évben keletkeznek, hanem éveken keresztül holtteher veszteséget okoznak a gazdaságnak.

A vállalati költségek

Hasonlóan a nem halálos munkabalesetekhez itt is számolni kell a kieső munkaerő miatti alacsonyabb előállított hozzáadott értékkel, azonban mivel itt tartós a kiesés a vállalatoknak ehhez megfelelően alkalmazkodniuk kell, új munkavállalót felvenni és betanítani a munkabaleset miatt kiesett helyére, amely számottevő költségvonzattal járhat.

2022-ben összesen 157 halálos és súlyos munkabaleset következett be a magyar gazdaságban. A vállalatoknál kieső jövedelmet ugyanazzal a módszertannal számoltuk, mint a nem halálos, illetve nem súlyos munkabalesetek esetében. Az egyetlen eltérés, hogy itt nem a kieső munkanapokkal számoltunk, hanem 6 hónappal, feltételezve hogy a halálesetek és a súlyos munkabalesetek időben egyenletesen oszlanak el adott éven belül, így pedig egy munkavállaló átlagosan 6 hónapra esik ki a munkavégzésből. Ennek eredményeként a vállalatok által előállított jövedelmek közvetlenül 931 millió forinttal, míg közvetve további 1,8 milliárd forinttal csökkennek. Vagyis a teljes vállalati kiesés 2,8 milliárd forintot tesz ki adott éven belül.

A tartósan kieső munkavállalók helyét a vállalatoknak fel kell tölteniük a normál üzletmenet folytatása érdekében, amely jelentős költséget jelenthet. Blatter és szerzőtársai⁸ (2012) vállalati adatokon vizsgálták az új munkavállalók felvételi költségét, figyelembe véve a keresési költségeket és a munkavállaló beilleszkedésének költségét is. A kutatásban arra jutottak, hogy vállalatméret függvényében egy új, képzett munkavállaló felvételének költsége elérheti a munkavállaló 10-17 heti bérét. A tanulmányból kiindulva 12 heti költséggel számoltunk az átlagbérrre vetítve. Ezt alapul véve a vállalatoknak a kieső 157 munkavállaló pótlása 211 millió forintos többletköltséget jelenthet.

A fentiek a látható költségek, amelyek a súlyos munkabalesetekhez, illetve halálesetekhez kapcsolódnak. Ugyanakkor felmerülhetnek nem látható, látens költségek is. Egy munkatárs halála vagy súlyos sérülése kihatással van a többi munkavállalóra is, ami miatt romolhat a termelékenységük, vagy akár a baleset miatt fel is mondhatnak. De növelheti a pozíció betöltésének költségét az is, ha elterjed a munkabaleset híre, amely a vállalat számára jelentős

⁸ Blatter, M., Muehlemann, S., & Schenker, S. (2012). The costs of hiring skilled workers. *European Economic Review*, 56(1), 20-35.

reputációs veszteséget okozhat és ezzel ronthatja a munkaerőpiaci helyzetét. Mindezek olyan költségelemek, amelyeket szinte lehetetlen számszerűsíteni, azonban egyértelműen negatív hatással vannak a vállalat működésére.

Az egyéni költségek

Egyéni szinten a súlyos, illetve halálos munkabalesetek, valamint a halálos kimenetelű foglalkozási megbetegedések esetében a megjelenő többletköltség az életpálya jövedelem csökkenésében csapódik le. Halál esetén kiesik a család egy fontos jövedelemforrása, míg tartós sérülés esetén a munkavállalási lehetőségek, karrierpályák szűkülnek be, amely egyaránt alacsonyabb jövedelemszintet és így életszínvonalat von maga után.

A halálesetek kapcsán – hasonlóan a vállalati oldalon bemutatottnál – 6 havi kieső nettó jövedelemmel számoltunk. Ez 129 millió forint jövedelem kiesést jelent, amelyet ugyan ellensúlyozhat a biztosítás, illetve munkáltatói felelősség esetén a kártérítés, azonban hosszabb távon a kiesés tovább emelkedik. Ennek mértéke attól függ, hogy potenciálisan hány munkaév esik ki a haláleset következtében. Az Eurostat adatbázisában 2020-ig korcsoport szerinti bontásban is rendelkezésre áll a munkabalesetben elhunytak száma. 2020-ban a munkabalesetben elhunytak átlagos életkora⁹ Magyarországon 46,7 év volt, míg 2019-ben 45,6, 2018-ban pedig 46,2 év. Vagyis egyrészt az idősebb munkavállalók hálnak meg a munkabalesetekben, amely a rosszabb egészségügyi állapot, illetve a munkatapasztalatból következő túlzott magabiztosságból következhet. Másrésztől évről évre csak minimálisan változik az elhunytak kora, így pedig a 3 év átlagát jelentő 46,2 év 2022 vonatkozásában is megfelelő becslésnek tekinthető. 65 éves nyugdíjkorhatárral számolva tehát átlagosan 18,2 év munkaviszony eshet ki munkabaleset miatt. Változatlan jövedelmi szintet feltételezve a 2022-ben elhunyt 68 munkavállaló családja összesen több mint 4,8 milliárd forint jövedelemtől esik el. Ezt fokozza a családot érő pszichikai teher okozta költségek, a családtag elvesztésének feldolgozása, alacsonyabb munkatermelékenység, illetve maga a temetés költsége.

Nem halálos, de súlyos munkabaleset esetén jelentős a valószínűsége, hogy a munkavállaló még egy hosszabb felépülési időszakot követően sem tud visszatérni a munkahelyére és kénytelen lesz rokkantsági ellátást igényelni. Ennek összege (54 ezer forint) számottevően elmarad az átlagos kereset értékétől, amely különbséget, ismételten 6 havi kieséssel számolva elérheti a 140 millió forintot. Viszont, hasonlóan a halálos kimenetelű munkabalesetekhez a költségek ebben az esetben is évről évre emelkednek. Mivel a súlyos munkabalesetek kapcsán nem áll rendelkezésre korcsoport szerinti bontás, így itt azzal a feltevéssel élünk, hogy az átlagos életkor megegyezik az elhunytakéval, 46,2 év. Vagyis ezen munkavállalók feltevéseink szerint a nyugdíjkorhatárig rokkantsági ellátásban részesülnek a munkajövedelem helyett. Ebben az esetben is változatlan jövedelemszinttel és ellátással számolva a 89 súlyos munkabalesetet elszenvedő munkavállaló családjának jövedelemkiesése 18,8 év alatt meghaladja a 6,3 milliárd forintot. Ugyanebben az esetben felmerülhet, hogy a sérült munkavállaló más munkakörben, jellemzően alacsonyabb bérért vissza tud térni a munkaerőpiacra, azonban a súlyos sérülések sok esetben más egészségügyi problémával is együtt járnak, amely csökkenti a várható élettartamot és így az életpálya jövedelmet. A jövedelemkiesést ebben az esetben is mérsékelheti biztosítás vagy kárpótlás, azonban hosszabb távon a háztartás az életszínvonal csökkenésével kell hogy számoljon az alacsonyabb jövedelem nyomán.

A 2022-ben bekövetkezett halálos, illetve súlyos munkabalesetek így tehát összességében 10,4 milliárd forinttal csökkentik a háztartások jövedelmét.

⁹ Az Eurostat 7 korcsoportra bontva publikálja az adatokat (<18, 18-24, 25-34, 35-44, 45-54, 55-64, 65<). Az első korcsoport esetén 17, az utolsó esetében 67,5, míg a többi esetében az osztályközéppel számoltunk az átlagszámítás során.

Az állami költségek

Az állami költségek itt elsősorban szintén a kieső munkatevékenység, illetve az alacsonyabb életpályajövedelem miatt bevételecsökkenéshez kapcsolódnak, illetve az orvosi ellátáshoz és a rokkantsági ellátáshoz. A korábban bemutatott módszertan alapján az alacsonyabb gazdasági tevékenységhez kapcsolódó adóbevétel kiesés adott évben a súlyos, illetve halálos munkabalesetek kapcsán elérheti az 921 millió forintot. Itt is ki kell emelni, hogy ez az összeg évről évre tovább emelkedik, szemben a nem súlyos munkabalesetekkel, ahol az állami költség megszűnik, amint a munkavállaló felépül és visszatér a munkahelyére. Ennek mértéke a háztartásoknál bemutatott feltételezéseket elfogadva 18,8 év alatt megközelítheti a 11,7 milliárd forintot. Vagyis a teljes adóbevételkiesés értéke elérheti a 12,6 milliárd forintot. Az egészségügyi kiadások kapcsán ugyanazzal a 483,5 ezer forintos összeggel számoltunk a súlyos munkabalesetek esetén, mint korábban így az egészségügyi többletkiadásra 43 millió forintos költség adódik. Ez egészül ki a rokkantsági ellátással, amelynek 6 havi összege meghaladhatja a 28,7 millió forintot. Hasonlóan a háztartásokhoz ez a tétel szintén hosszú évekig költségvetési teherként jelenik meg, amelynek összege közel 19 év alatt megközelítheti az 1,1 milliárd forintot. Vagyis az egészségügyi és a társadalombiztosítási rendszerre rakódó összes teher a halálos és súlyos munkabalesetek kapcsán megközelítheti az 1,2 milliárdforintot, az államháztartást terhelő teljes költsége pedig a 13,8 milliárd forintot.

2. táblázat - A 2022-ben bekövetkezett munkabalesetek és a foglalkozási megbetegedések számszerűsíthető költsége (millió forint)

Nem halálos munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések					
Vállalatok		Háztartások		Állam	
Munkavállaló kiesése	232 456			Adóbevétel kiesés és bírság bevétel	77 300
Vizsgálati költség	12 478			Egészségügyi kiadás	19 323
Bírságok költsége	165			Táppénzkiadás	13 299
Összesen	245 099	Összesen	-	Összesen	109 922
Halálos/súlyos munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések					
Vállalatok		Háztartások		Állam	
Munkavállaló kiesése	2 765	Rokkantsági ellátás miatti jövedelemkiesés	5 404	Adóbevétel kiesés	12 613
Új munkavállalók felvétele	211	Halál miatti jövedelemkiesés	4 978	Egészségügyi kiadás és rokkantsági ellátás	1 155
Összesen	2 976	Összesen	10 382	Összesen	13 767

Forrás: Makronóm Intézet számítása

5. Összefoglalás

Úgy tűnhet, hogy a 21 ezer munkabaleset évente és a pár száz foglalkozási megbetegedés nem jelentős, főleg a 4,7 millió fős foglalkoztatotti létszámhoz viszonyítva, és uniós összehasonlításban sem kiemelkedő a munkabalesetek hazai előfordulási gyakorisága, azonban a gyakorlatban jelentős társadalmi költséget okoznak. A pontos képet ugyanakkor jelentősen torzítja, hogy a statisztika nem minden munkabalesetre lát rá, jelentős az aluljelentés. Osztrák adatokkal összehasonlítva a hivatalos statisztika csak kicsit több mint a munkabalesetek felét mutatja be. A pontos kép meghatározásában nem segítenek az önbevalláson alapuló felmérések sem.

Az elemzés során azt vizsgáltuk, hogy milyen társadalmi költséggel járnak a munkabalesetek és a foglalkozási megbetegedések a gazdaság különböző szereplői (vállalatok, háztartások, állam) számára. Összegét tekintve a legnagyobb költség a vállalati szférában csapódik le. Korrigálva az aluljelentéssel, elsősorban a munkavállalók termelésből való átmeneti kiesése nyomán a vállalati szféra által megtermelt bruttó hozzáadott érték közel 232,5 milliárd forinttal lett volna magasabb 2022-ben, ha nem történtek volna munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések, amely kiesés kiegészül a baleset utáni kivizsgálás és helyreállítás milliárdos költségével. A társadalombiztosítási rendszer nyomán a háztartások munkabaleset miatt nem szenvednek jövedelemkiesésben – kivéve úti baleset esetén 10 százalékos mértékben –, ugyanakkor a felépülés költségei megterhelhetik a családi kasszát. Az államháztartás esetében elsősorban az alacsonyabb gazdasági teljesítmény miatti adóbevétel kieséssel kell számolni 77 milliárd forintot is meghaladó kieséssel, de a munkabalesetekhez köthető egészségügyi ellátás, illetve a táppénz finanszírozása is 30 milliárd forintot meghaladó összeget emészt fel évente. Összesen tehát több mint 355 milliárd forint kiesést eredményezhettek a munkabalesetek 2022-ben a magyar gazdaság számára.

Az érdemben alacsonyabb esetszám miatt a halálos, illetve súlyos munkabalesetek társadalmi költsége elmarad a fent bemutatottaktól, ugyanakkor hosszabb távot szemlélve jelentős többletköltségek merülnek fel. Ennek oka, hogy amíg a munkabalesetből felépülhet a munkavállaló és visszatérhet munkát végezni, az elhunyt vagy például csonkult munkavállaló tartósan mérsékli a gazdasági teljesítményt, az kieső tevékenységük és jövedelmük évről évre halmozódik. A 2022-ben munkabaleset következtében elhunyt 68 munkavállaló és a 89 súlyos munkabaleset sérültjeihez kapcsolódóan a teljes társadalmi költség meghaladja a 27,1 milliárd forintot. Szemben a nem halálos és nem súlyos munkabalesetekkel ezen költségek nagyobb részét a háztartások és az állam viseli.

A fenti tételek mutatják, hogy kiemelten fontos csökkenteni a munkabalesetek és foglalkozási megbetegedések előfordulását, az alacsonyabb esetszám minden gazdasági szereplő érdeke. Ebből kifolyólag a munkabalesetek megelőzésére, a társadalmi figyelemfelhívó kampányokra, a munkabiztonsági ellenőrzésre fordított összegek, amennyiben tudják csökkenteni a munkabalesetek, foglalkozási megbetegedések előfordulási gyakoriságát érdemi megtérülést érhetnek el.